

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI PUL-KREDIT TIZIMIDA MONETAR
OPERATSIYALARNING O‘RNI

Latipov Xushnud Durdiboy o‘g‘li

Bank-moliya akademiyasi, Xalqaro bank ishi fakulteti, Bank ishi yo‘nalishi (sirtqi)
magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasining pul-kredit siyosatida monetar operatsiyalarning tutgan o‘rni yoritilgan. Asosiy e‘tibor Markaziy bank tomonidan amalga oshiriladigan ochiq bozor operatsiyalari, repo/revers repo bitimlari va valyuta intervensiyalariga qaratilgan.

Abstract: This article explores the role of monetary operations in the monetary policy of the Republic of Uzbekistan. The focus is placed on open market operations, repo and reverse repo agreements, as well as foreign exchange interventions conducted by the Central Bank. The article highlights the significance of these instruments in controlling inflation and managing liquidity.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, pul-kredit siyosati, monetar operatsiyalar, Markaziy bank, inflyatsiya, ochiq bozor, repo, valyuta intervensiyasi.

Keywords: Uzbekistan, monetary policy, monetary operations, Central Bank, inflation, open market, repo, foreign exchange intervention.

O‘zbekiston iqtisodiyoti so‘nggi yillarda bozor tamoyillariga asoslangan tizimni shakllantirish yo‘lida muhim islohotlarni amalga oshirib kelmoqda. Ayniqsa, pul-kredit siyosati makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim vositaga aylangan. Markaziy bank tomonidan yuritilayotgan pul-kredit siyosatida monetar operatsiyalarning o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. Ular inflyatsiyani jilovlash, likvidlikni tartibga solish va foiz stavkalarini boshqarish orqali moliyaviy bozorlarga bevosita ta‘sir o‘tkazadi.

Pul-kredit siyosati – bu Markaziy bank tomonidan amalga oshiriladigan va iqtisodiyotdagi umumiy pul massasini, foiz stavkalarini va likvidlik darajasini tartibga solishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuidir. O‘zbekiston Respublikasining Markaziy banki quyidagi asosiy vositalardan foydalanadi:

- Asosiy (referent) stavkani belgilash;
- Majburiy rezerv me'yorlari;
- Ochiq bozor operatsiyalari;
- Valyuta intervensiyalari;
- Kredit tashkilotlari bilan repo va revers repo operatsiyalari.

2024-yil yakunlariga ko'ra, O'zbekiston Markaziy banki asosiy stavkani 14 foiz darajasida ushlab turdi. Bu foiz stavkasi orqali banklararo kreditlar bo'yicha foizlar shakllanadi va bank sektorining qarorlariga ta'sir qiladi. Shuningdek, 2023-yilda Markaziy bank tomonidan jami 150 dan ortiq ochiq bozor operatsiyalari amalga oshirilib, ular orqali 42,7 trln so'mlik likvidlik boshqarilgan.

Monetar operatsiyalar – bu Markaziy bank tomonidan amalga oshiriladigan qisqa muddatli moliyaviy operatsiyalar bo'lib, ular yordamida pul massasi, likvidlik darajasi va foiz stavkalari ustidan bevosita ta'sir o'tkaziladi. Asosiy turlari quyidagilar:

- Ochiq bozor operatsiyalari – bu Markaziy bank tomonidan davlat qimmatli qog'ozlarini xarid qilish yoki sotish orqali bozor likvidligini boshqarish.
- Repo va revers repo operatsiyalari – moliyaviy tashkilotlarga qisqa muddatli kreditlar taqdim etish yoki ularning ortiqcha likvidligini jalb qilish.
- Valyuta intervensiyalari – valyuta kursining keskin o'zgarishlarini jilovlash va milliy valyuta barqarorligini saqlash maqsadida valyuta bozorida ishtirok etish.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2024-yilgi hisobotiga ko'ra, monetar operatsiyalarning umumiy hajmi 2022-yilga nisbatan 17 % ga oshgan. Xususan, 2024-yilda repo operatsiyalari orqali 20,3 trln so'm miqdorida likvidlik taqdim etilgan.

2023-yilda O'zbekistonda yillik inflyatsiya darajasi 12,3% ni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yil yakuniga kelib bu ko'rsatkich 9,5% gacha pasaydi. Bu natijaga erishishda quyidagi choralar muhim rol o'ynadi:

- Asosiy stavkaning qat'iy darajada saqlanishi (14%);
- Ochiq bozor operatsiyalari hajmining oshishi;

- Banklararo foiz stavkalari orqali kutilyotgan inflyatsiyaga ta'sir ko'rsatish.

Shuningdek, davlat qimmatli qog'ozlari bozorida jonlanish kuzatilib, tijorat banklari tomonidan qisqa muddatli obligatsiyalar muomalasi 35% ga oshdi. Bu esa ochiq bozor operatsiyalarining kengayishiga olib keldi.

Xulosa va tavsiyalar

O'zbekiston iqtisodiyotida monetar operatsiyalar pul-kredit siyosatining muhim komponenti hisoblanadi. Ular yordamida inflyatsiya darajasi nazorat qilinadi, banklararo likvidlik tartibga solinadi, moliyaviy sektor barqarorligi ta'minlanadi.

Tavsiya etiladigan yo'nalishlar:

- Ochiq bozor operatsiyalarining hajmi va spektrini kengaytirish;
 - Davlat qimmatli qog'ozlari bozorini chuqurlashtirish;
 - Pul-kredit siyosatining shaffofligini oshirish;
 - Markaziy bankning prognozlash va tahlil qilish imkoniyatlarini kuchaytirish.
- Kelgusida ushbu yo'nalishlarda olib boriladigan islohotlar pul-kredit siyosatini yanada samarali va bozor iqtisodiyotiga mos ravishda yuritish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. **Pul-kredit siyosati sharhlari va hisobotlari.** – www.cbu.uz (2023–2024 yillar hisobotlari).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. **Pul-kredit siyosatining iqtisodiyotga ta'siri bo'yicha tahlillar.** – www.cerr.uz
3. “O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida” Qonun. Qabul qilingan sana: 2020-yil 11-noyabr.
4. Jahon banki. **Uzbekistan Economic Update: Navigating Reforms (Spring 2024)** – www.worldbank.org